

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cât mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *principis* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) **ɣ** final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu **к** (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) **ɣ** final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u*: **десацѣс** (de safiu).

c) **ю** final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (**мѣкѣсѣлю** = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-lor* (**жѣсѣлѣхѣторю** = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (**чирю** = ceriu) sau în vocală (**гряю** = graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) **к** în poziție *c* (**чѣре** = cêre) și în poziție *i* (**егѣптѣнѣн** = eghiptêni) a fost transcris prin *ġ*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ca*. Tot prin *ġ* a fost transcris uneori și **кѣ** (**мѣсѣре** = muiere), datorită frecvențelor alternante cu **кѣ**; în restul cazurilor, **кѣ** a fost transcris prin *ia* (**тѣлатѣ** = tăiat, **дѣспѣлатѣ** = despuțat) sau *ea* (**нѣам** = neam, ne-am, **дѣмѣница** = dîmineața) (pentru detalii, vezi ST.L. FAC., p. 49–51. S.L., p. 49–51).

e) **л** în poziție *-c*, *-i* (**жѣнѣлѣре**, **кѣтрѣлѣлѣ**) a fost transcris tot prin *ġ* (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, **л** a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu **л** în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *c*, *i* (**непрѣлѣтѣнѣлѣ** = nepriiatinul, **волѣрѣн** = boiarii). În poziție finală, **л** a fost transcris în câteva cazuri prin *-d*, din considerente de morfologie istorică (**апрѣлѣ** = apropiă, **жѣнѣлѣ** = junghîă).

f) Deși valoarea dominantă a lui **ѣ** este aceea de *ġ*, iar a lui **ѣ**, aceea de *l*, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (**мѣнтѣнѣ/мѣнтѣнѣ** = mîntui; **гѣрѣлѣ** = girîlă; **кѣрѣрѣлѣ** = sărările etc.), inclusiv celei dialectale (**мѣнѣ** = mînie, **пѣнѣ** = pîne, **пѣнѣ** = pîne, **рѣдѣнѣ** = rădica, **рѣнѣнѣнѣ** = rănicii).

g) Frecvența alternanță a consoanelor *-ɣ* / *-si*, *-i* / *-fi* (**сѣрѣ/сѣрѣнѣ** = sorț / sorți, **гѣрѣнѣ/гѣрѣнѣнѣ** = grăiț / grăiți, **сѣсѣлѣнѣ/сѣсѣлѣнѣнѣ** = scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) **ч** final suprascris a fost transcris uneori prin *-ce*, în spiritul textului (**нѣч** = nice, **кѣч** = căce).

i) **ѣ** și **ѣ** au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine: **егѣптѣнѣнѣ** (eghipeeni), **кѣрѣ** (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd **ѣ** are valoare de *i*, el a fost notat ca *i*: **ѣлѣнѣ** = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i*: **мѣнѣлѣ** = mînie, **лѣ** = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redată întocmai (**чѣтѣлѣтѣ** = cetaate, **сѣлѣмѣ** = saamă, **дрѣптѣлѣтѣ** = dreptaate, **пѣнѣлѣ** = Anna, **пѣрѣлѣ** = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) **ѣ** la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* (**ѣа ешѣнѣ** = va ieși, **воѣ** = voce, **плоѣе** = ploaie), fie prin *e* (**ѣл** = el, **ѣра** = era, **ѣнѣ** = ești, **мѣнѣ** = mic, **ѣнѣ** = ei, **сѣрѣнѣ** = scrie).

2) **ѣ** inițial a fost transcris prin *ia* (**ѣстѣ** = iaste, **сѣлѣнѣ** = să iai), dar și prin *ea* (**пѣрѣ ѣ** = pre ea); aceeași iteră precedată de **кѣ** a fost redată prin *ea* (**ѣчѣлѣ** = acêea).

3) Potrivit aceluiași norme, **кѣ** final a fost transpus prin *ia* în **ѣчѣлѣ** (aceștia).

4) **ѣ** urmat de **н** a fost transcris *l* sau *ln* (**ѣнѣлѣнѣ** = înălțime, **ѣнѣлѣнѣ** = înnoiște), iar înaintea labialelor **p** și **b**, *lm* (**ѣлѣрѣлѣтѣ**); urmat de **н**, **ѣ** a fost redat însă și în acest caz prin *l* (**ѣлѣлѣрѣлѣтѣ** = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (**бѣнѣкѣлѣжѣнѣлѣкѣлѣ** = binecuvînta-voiu, **ѣнѣлѣлѣмѣнѣлѣ** = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (**ѣнѣлѣлѣнѣ дѣ лѣмѣнѣ** = untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣс=se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborite în rând suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat:

шн сѣтсраръ = și s<ă> săturară; шн спѣмжнтъсѣ = și să s<e> spămintêze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, s și l, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), bgloslovi, blgslvi (blagoslovi), blestema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmzheu — Dmzâu (Dumnezeu—Dumnezâu), imprat (impărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv); mrte (moarte), mrtul (mortul) sfîi (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de

tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de царъ (greșit), каръ=cară; în loc de черилъ=cerelui, черилъ=ceriului; în loc de нестрѣ копсеае=peste copsele, прѣстрѣ копсеае=preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfirșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru cclcane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă, la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redată prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei* moderne, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([]).